

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

ЗАНФІРОВ Віктор Анатолійович

УДК 658.1:338.6

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНУ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

КИЇВ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Гуманітарному університеті “Запорізький інститут державного та муніципального управління”.

Науковий керівник –

доктор наук з державного управління, професор
КОРЕЦЬКИЙ Микола Христофорович,

Гуманітарний університет “Запорізький інститут державного та муніципального управління”,
перший проректор.

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор **ДЕГТЯР Андрій Олегович**,
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України; завідувач кафедри економічної теорії та фінансів;

кандидат наук з державного управління
ГОРНИК Володимир Гнатович,
Міністерство промислової політики України, начальник управління.

Провідна установа –

Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України, відділ проблем економічної стратегії, прогнозування та регулювання, м. Київ.

Захист відбудеться *4 липня 2006 р. о 14 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.810.02 у Національній академії державного управління при Президентіві України за адресою: 03057, м. Київ-57, вул. Ежена Потье, 20, к. 212.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії державного управління при Президентіві України (03057, м. Київ, вул. Ежена Потье, 20).

Автореферат розісланий *3 червня 2006 р.*

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О.В. Жабенко

Підписано до друку 01.06.2006.
Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Тираж 100 прим. Обл.-вид. арк. 1,34.
Ум.-друк. арк. 1,16. Гарн. Таймс.

Свідоцтво серії ДК № 1561 від 06.11.2003 р.

Віддруковано з оригінал-макета у видавництві
Національної академії державного управління
при Президентіві України.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Найважливішим завданням розвитку українського суспільства є підвищення якості управління соціально-економічним розвитком держави і регіонів. На сьогодні в практиці державного управління в Україні фінансові та матеріальні ресурси, що спрямовуються на розвиток регіонів, використовуються неефективно. Крім того, неправильно побудована система управління призводить до розбіжностей інтересів суб'єктів господарювання. Більшість регіонів не в змозі самостійно вирішувати свої соціально-економічні проблеми, що зумовлює необхідність втручання держави в їх життєдіяльність.

За роки ринкових реформ Україні вдалося досягти певних успіхів у побудові нового економічного механізму регулювання соціальних процесів. Регіони України за умов упровадження децентралізованої моделі управління дістають реальну можливість розширити свої повноваження щодо регулювання процесів раціонального використання регіональних ресурсів та створення умов для підвищення якості життя населення.

Сьогодні в кожному регіоні розробляються регіональні програми, метою яких є визначення довгострокових цілей розвитку, параметрів прогнозних змін. Такі програми не обмежуються лише визначенням перспективних напрямів розвитку регіонів. Вони передбачають конкретні дії регіональної влади в розрізі пріоритетних для регіонів сфер економічної діяльності з метою досягнення бажаних прогнозних орієнтирів.

Програмно-цільовий підхід до регулювання ринкового господарства, його теоретико-методологічні основи були започатковані Дж.Кейнсом, С.Ланзенауером, М.Спрангом, П.Уайтом, Д.Уіртом, Л.Хайнцом та ін. Пошук ефективних методів управління здійснювало багато вчених, але найбільший внесок у дослідження цих питань зробили такі з них, як: В.І.Гурьєв, В.Н.Іванов, О.Г.Осауленко, Г.П.Ситник, М.В.Степанов та ін. Результати багатьох досліджень проблеми ефективного державного регулювання регіонального розвитку викладені в працях вітчизняних науковців: О.І.Амоши, С.О.Білої, Д.П.Богині, В.Г.Бодрова, В.М.Гейця, М.Х.Корецького, Е.М.Лібанової, Ю.В.Наврузова, В.М.Олуйка, В.В.Юрчишина та ін.

Разом з тим варто визнати, що в Україні поки ще не розроблені єдина наукова парадигма щодо програмно-цільового підходу в управлінні, методичні основи формування концепції соціально-економічного розвитку регіону, не визначені технології вибору стратегій і пріоритетів розвитку, методи оцінювання ефективності досягнення цілей та інструменти їх реалізації.

Науково-теоретична та практична значущість указаних проблем зумовила вибір теми, актуальність і цільову спрямованість дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми Гуманітарного університету “Запорізький інститут державного та муніципального управління” “Планування, прогнозування та державне регулювання мікро- та макроекономічних процесів” (номер державної реєстрації 0102U003195) і пов'язана з темою “Механізми регулювання ринкової економіки” (номер державної реєстрації 0101U003345) Національної академії державного управління при Президенті України, у розробці яких здобувач брав безпосередню участь.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є науково-теоретичне обґрунтування методологічних та прикладних засад соціально-економічного розвитку регіону як складової державного регулювання економіки України.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі *завдання*:

– виявити перспективні напрями подальших досліджень державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону на основі аналізу наукової літератури українських і зарубіжних учених;

- уточнити сутність поняття “державна регуляторна політика”, яке реалізується в концепції розвитку регіону;
- визначити узагальнюючий критерій, з допомогою якого оцінюється ефективність регулюючих впливів на рівні регіону;
- розкрити особливості соціальної політики України через сприйняття соціального управління як сукупності дій, спрямованих на оптимізацію споживання життєвих благ;
- удосконалити структуру процесу програмно-цільового управління розвитком регіону;
- запропонувати непрямі методи впливу на регіональний розвиток на основі стимулювання розвитку кластерів;
- розробити науково-практичні рекомендації з розвитку регіонів України, удосконалення системи їх фінансування та формування регіональних соціально-економічних програм.

Об’єкт дослідження – сукупність суспільних відносин щодо регулювання розвитку регіону, формування системи його фінансування та розробки регіональних соціально-економічних програм.

Предмет дослідження – механізм здійснення державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що здійснення державної регуляторної політики щодо соціально-економічного розвитку регіонів сприяє розвитку окремих галузей економіки, поліпшує соціальне забезпечення і соціальний захист населення, підвищує рівень його життя.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною базою дослідження є праці українських і зарубіжних авторів, фундаментальні дослідження в галузі програмно-цільового управління, сучасне українське законодавство, нормативні акти й інші офіційні документи, що регламентують порядок розробки та реалізації державних і регіональних цільових програм.

У дослідженні використовувалася сукупність прийомів і методів наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів: порівняльний аналіз – при проведенні аналізу наукової літератури українських і зарубіжних вчених; конкретно-історичний аналіз – для уточнення основних понять, що зазнали змін у процесі реформування законодавчої бази; економіко-статистичні методи – в процесі аналізу динаміки розвитку окремих галузей економіки регіону під впливом соціальної та економічної політики держави; метод експертних оцінок – при визначенні впливу на регіональний розвиток формування кластерів; абстрактно-логічний метод – з метою теоретичного узагальнення й формулювання висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад щодо формування системи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону. За результатами дослідження виділяються пріоритетні напрями розвитку регіону, розроблені практичні рекомендації щодо впровадження нових технологій управління регіональним розвитком.

У межах дослідження розробки ефективної системи державного регулювання розвитку соціально-економічних процесів на рівні регіону в дисертаційній роботі:

вперше запропоновано узагальнюючий критерій, з допомогою якого оцінюється ефективність регулюючих впливів держави на регіональний розвиток: рівень умов соціально-економічного розвитку регіону. Він являє собою сукупність кількісних і якісних показників, що характеризують умови розвитку населення: здоров’я, працю, освіту, культуру, житлові й інші умови;

удосконалено:

- концепцію економічного і соціального розвитку регіону як синтетичного документа, що поєднує в собі переваги генеральних схем розвитку регіонів і планів економічного та соціального розвитку на базі програмно-цільового управління;

– структуру процесу програмно-цільового управління розвитком регіону шляхом застосування системного підходу, що передбачає побудову “дерева цілей”, прогностичної моделі соціально-економічного розвитку регіону, виявлення характеру залежностей між параметрами системи й уточнення чинників досягнення цілей, розробку інформаційної структури системи управління;

– механізм регулювання фінансових потоків у регіоні через його кластеризацію, що передбачає поєднання фінансово-кредитних установ (фінансовий капітал); виробничих підрозділів (промисловий капітал); торговельно-комерційних (збутових) організацій і транспорту (торговельний капітал);

дістали подальшого розвитку:

– поняття державної регуляторної політики на регіональному рівні як певний набір різних пар методичних впливів: заборони й дозволу; примусу і заохочення, покарання й винагороди, спонукання і стримування, зацікавлення й пригнічення;

– дослідження соціального управління в прагматичному розумінні як сукупності дій, спрямованих на оптимізацію споживання життєвих благ за критерієм відповідності економічним результатам: споживання суспільних (безкоштовних) благ (держава замовляє й оплачує їх виробництво, а також розподіляє їх між регіонами та соціальними групами); споживання індивідуальних (платних) благ (держава створює умови для їх виробництва і споживання).

Практичне значення одержаних результатів. Результати аналізу теоретичних матеріалів і методичні положення, викладені в дисертації, доведені до стадії, що дає змогу використовувати їх у практичній діяльності органів регіональної влади. Це, у свою чергу, може сприяти раціоналізації територіального управління. Проведені дослідження дали змогу сформулювати систему прогнозів і програм щодо перспективного соціально-економічного розвитку Запорізької області. Дисертаційна робота може становити інтерес для виконавчих органів державної влади при розробці концепції розвитку регіону. Сформульовано конкретні рекомендації з управління розвитком і ефективним функціонуванням регіону. Такі рекомендації були використані при розробці механізму управління соціально-економічного розвитку Запорізького району Запорізької області (довідка від 12 січня 2006 р. № 34-001).

Розроблено рекомендації Головному управлінню економіки Запорізької обласної державної адміністрації з удосконалення технології управління економічним розвитком регіону. Результати досліджень застосовані при підготовці Основних засад стратегії економічного та соціального розвитку Запорізької області на 2004-2015 роки (довідка від 9 січня 2006 р. № 04-328/06).

Теоретичні висновки й емпіричний матеріал роботи використовуються в навчальному процесі Гуманітарного університету “Запорізький інститут державного та муніципального управління” у процесі викладання таких дисциплін: “Менеджмент”, “Теорія державного управління”, “Державне регулювання економіки”, а також у системі підвищення кваліфікації державних службовців (довідка від 12 січня 2006 р. № 23).

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях: “Дні науки” (Запоріжжя, 2005), “Наука та інновації – 2005” (Дніпропетровськ, 2005), “Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні” (Дніпропетровськ, 2005).

Результати дисертації доповідалися на засіданнях кафедри державного управління та адміністративного менеджменту Гуманітарного університету “Запорізький інститут державного та муніципального управління”.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладені в дев’яти публікаціях загальним обсягом 3,6 обл.-вид. арк., у тому числі в чотирьох статтях, надрукованих у наукових фахових виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 188 сторінок. Робота

містить 11 рисунків, 31 таблицю, 4 додатки. Список використаних джерел складається з 157 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** подано загальну характеристику дисертації, визначено актуальність і рівень наукової розробленості теми, її зв'язок із науковими програмами, визначено мету й завдання дослідження, його наукову новизну, встановлено практичну цінність одержаних результатів; наведено дані щодо їх апробації та опублікування.

У **першому розділі** – *“Наукові засади державного регулювання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні”* – розглянуто теоретико-методологічну базу досліджень державного регулювання соціально-економічного розвитку, проведено системний аналіз програмного управління на регіональному рівні, визначено особливості формування концепції розвитку регіону в ринковій економіці.

Установлено, що завдяки науковим дослідженням проблем державного управління соціально-економічного розвитку регіону останнім часом вдалось розширити теоретико-методологічну базу.

Теоретико-методологічні основи програмно-цільового підходу до регулювання ринкового господарства були закладені П.Уайтом, Д.Уіртом, А.Ліберманом, Р.Лев'єном та ін. Ефективні методи управління досліджувало багато вчених, серед яких найбільший внесок належить: Г.Г.Балаяну, В.Ю.Будавай, В.Н.Буркову, А.І.Добриніну, Б.З.Мільнеру, Е.В.Рудневій, Б.Л.Рудніку та ін. У 90-ті рр. XX ст. розвитку теорії соціально-економічного управління регіонами було присвячено низку публікацій російських вчених, у тому числі А.Г.Гладишева, С.Ю.Глазьєва, В.Н.Іванова, В.І.Патрушева, М.В.Степанова та ін. Комплексний підхід до вирішення проблеми ефективного державного регулювання регіонального розвитку став методологічною основою багатьох досліджень. Їх результати викладені в працях українських науковців: О.М.Алімова, О.І.Амоші, І.В.Багрової, С.О.Білої, Д.П.Богині, В.Г.Бодрова, В.М.Гейця, С.Г.Дзюби, М.І.Долишнього, М.Х.Корецького, В.А.Ткаченка, М.В.Шаленка та інших, які слушно вважали, що напрями вдосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону слід розробляти з урахуванням інтересів регіонів та особливостей на макро- і мікрорівнях.

Виходячи з цього визначено, що кожна держава, яка будує ринкові відносини, стикається з проблемою економічної неспроможності власного самоврядування, необхідністю докорінного переосмислення концепції управління, виявляє відсутність чітких, єдиних і загальноприйнятих критеріїв і процедур оцінювання конкретного державного регуляторного втручання, аналогічних процедурам економічного оцінювання. Відсутність чітких економічних засад державного регулювання завдає значної соціально-економічної й політичної шкоди державам у перехідний період. Сьогодні, в епоху розвитку промисловості, індустрії, сучасної техніки та новітніх технологій, зростання великих міст і значної концентрації людських ресурсів, виникла потреба в оптимальному поєднанні принципів державного та ринкового регулювання. Саме така модель поєднання регуляторних переваг ринку і держави будується на сьогодні в Україні.

Розглянуто державну регуляторну політику на регіональному рівні як певний набір різних пар методичних впливів: заборони й дозволу, примусу і заохочення, покарання й винагороди, спонукування і стримування, зацікавлення й пригнічення.

Головні проблеми системи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України можна звести до таких основних недоліків, як: необ'єктивність, відомча упередженість службової документації, що подається для прийняття рішень; міжвідомчі конфлікти, спричинені галузевими підходами до регулювання; монопольні управлінські претензії органів влади на регулювання в підвідомчій сфері; домінування командно-адміністративних підходів до управління; зміна правил на ринку для збереження

або створення монопольного становища суб'єктів підприємництва, нав'язування їм численних платних адміністративних послуг; відірваність теорії від практики; нерозробленість стратегічних засад і нечітке бачення майбутніх цілей; нерозвиненість структурно-функціонального методу і неврахування закономірностей розвитку та функціонування будь-яких систем, що породжує фрагментарність регуляторних заходів; недостатня сформованість мережі науково-дослідних, аналітичних та громадських організацій, що можуть надавати професійні послуги з наукового забезпечення, консалтингу й управлінського менеджменту у сфері державного регулювання.

Механізм ринкового саморегулювання створити в короткий термін не вдалося. Це пояснюється не тільки складністю завдання, а й незавершеністю вихідної концепції реформ, у тому числі й щодо оцінювання доцільних меж державного управління економікою і його заміни на ринкові інструменти.

Використання цільових програм дає змогу ефективно організувати керований процес, на відміну від планового підходу. На сучасному етапі потрібна система регіонального розвитку, що передбачає оперативність і гнучкість прийняття управлінських рішень. Її можна відобразити в Концепції економічного і соціального розвитку регіону (далі – Концепція). Вона є синтетичним документом, що поєднує в собі переваги генеральних схем розвитку регіонів і традиційних планів економічного та соціального розвитку (див. рисунок).

На сьогодні в Україні функція державного програмно-цільового управління має велике значення. Насамперед держава створює умови для ефективного розвитку господарської діяльності всіх підприємців. Для цього вона розробляє і контролює “правила гри” всіх бізнесменів на ринку, створює спеціальні регулюючі органи для спостереження за виконанням антимонопольних законів, намагається стабілізувати економічний розвиток, згладжувати підвищення і зниження ділової активності, стримувати інфляцію і безробіття, сприяти економічному зростанню. Важливою державною функцією є регулювання соціальних відносин. Особлива увага при цьому приділяється відносинам між роботодавцями і працівниками. Держава визначає розмір мінімальної заробітної плати, контролює обов'язкове укладання колективних договорів між підприємцями і профспілками, страхування працівників та ін.

Програмно-цільовий підхід передбачає застосування конкретної технології управління: формування ієрархії цілей; утворення взаємопов'язаних програм, спрямованих на реалізацію цілей; розподіл наявних ресурсів; формування бюджету; створення (в разі необхідності) спеціальних органів управління.

Важливою умовою розробки Концепції є її залежність від ієрархічного рангу регіону. Ланки в цій ієрархії розміщені в такому порядку: соціально-економічна система країни; великі економічні регіони; автономії, області, міста державного підпорядкування; муніципальні утворення.

Структура процесу формування Концепції розвитку регіону

Чим вищий ранг об'єкта, тим стійкіші і більш передбачувані тенденції його розвитку, тим менша залежність від зовнішніх випадкових факторів і більша опора на власні ресурси розвитку.

Стійкість тенденцій розвитку регіону залежить не тільки від його рангу, а й від масштабів, потенціалу, тобто сукупності соціально-демографічного, природно-ресурсного, матеріально-технічного, технологічного, інформаційного, екологічного потенціалів. Чим більший сукупний потенціал, тим об'єктивно вища інерційність розвитку регіону, вірогідність показників такого розвитку в перспективі і слабший вплив випадкових явищ.

У дисертаційній роботі з урахуванням узагальнень запропоновані такі варіанти відображення категорії рівня соціально-економічного розвитку:

- у вузькому розумінні – через характеристику рівня споживання населення і ступеня потреб (визначення доходів, витрат і споживання благ і послуг);
- у широкому розумінні – через характеристику рівня людського розвитку (стан здоров'я і можливості для задоволення потреб населення) і умов життєдіяльності населення (стан безпеки населення), тобто через характеристики рівня соціального розвитку.

Головний недолік діючих методик оцінки соціально-економічного розвитку полягає в тому, що вони не враховують ступеня державного регулювання в регіоні. Визначаючи підвищення добробуту населення як мету державного регулювання регіонального розвитку, необхідно встановити узагальнюючий критерій, що оцінює ефективність регулюючих впливів. Критерієм, який задовольняє цю вимогу і водночас характеризує результати виробничих відносин, може служити ступінь досягнення цільових рівнів за частковими показниками, що відображають різні аспекти життєдіяльності населення. Таким критерієм пропонується вважати рівень умов соціально-економічного розвитку регіону. Він являє собою

сукупність кількісних і якісних показників, що характеризують умови розвитку населення. Сформована система показників, що оцінюють їх рівень з кількісного і якісного боку, яка розподілена на складові: здоров'я, працю, освіту, культуру, житлові й інші умови.

Такі показники були розраховані у Запорізькій, Дніпропетровській і Донецькій областях. Визначено, що рівень державного регулювання соціально-економічного розвитку найнижчий серед цих трьох регіонів у Запорізькій області, а найвищий – у Донецькій, що свідчить про необхідність вжиття першочергових заходів саме у Запорізькій області.

У **другому розділі** – “Аналіз системи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону” – досліджується процес становлення державної регіональної політики в Україні, проводиться оцінка соціально-економічного розвитку регіону і акцентується увага на удосконаленні діяльності місцевих органів влади.

Україна задекларувала справедливу ефективну соціальну політику, яка потребує систематичного обґрунтування. Пропонується сприймати соціальне управління в прагматичному розумінні як сукупність дій, спрямованих на оптимізацію споживання життєвих благ за критерієм відповідності економічним результатам. Це споживання включає в себе дві складові: споживання суспільних (безкоштовних) благ (держава замовляє, оплачує їх виробництво, а також розподіляє їх між регіонами і соціальними групами); споживання індивідуальних (платних) благ (держава створює умови для їх виробництва і споживання).

Функцію замовника суспільних благ держава реалізує за допомогою формування і використання Держбюджету. Аналіз свідчить, що за період з 1996 до 2003 рр. ВВП зростав швидше, ніж доходи Держбюджету, тобто фінансові можливості державного управління соціальними процесами змінювалися повільніше, ніж економічний потенціал країни. З бюджетоутворюючих джерел найбільшими темпами зростали надходження від прибуткового податку. До 2003 р. вони стали основною статтею наповнення бюджету. Інакше кажучи, бюджетні можливості держави, призначені для забезпечення соціального благополуччя громадян, усе більшою мірою формувалися за рахунок доходів самих громадян. Зростання витрат на соціально-культурні заходи до 2001 р. відставало від темпів зростання ВВП, і тільки починаючи з 2003 р. вони стали відповідати один одному. Відсутність певної тенденції у формуванні частки соціальних витрат може бути свідченням непослідовності поведінки держави в соціальній сфері.

Отже, державна соціально-економічна політика на сьогодні не спрямована на усунення міжрегіональних невідповідностей соціальних характеристик регіону й забезпечення економічної результативності його діяльності. У регіонах немає державних регулюючих механізмів, які б отримані економічні результати спрямували на соціальні заходи.

В умовах ринкової економіки особливостями розміщення і розвитку продуктивних сил можна вважати такі:

- органічне поєднання державних, регіональних і місцевих інтересів під час упровадження нових проектів при мінімальному залученні зовнішніх ресурсів та максимальному використанні місцевих;
- формування та інтенсивний розвиток об'єктів ринкової інфраструктури та інформаційних систем з метою створення збалансованих регіональних ринків виробництва і збуту конкурентоспроможної продукції та послуг, на яких спеціалізуються регіони;
- пріоритетний розвиток наукоємних виробництв, що характеризуються швидкою окупністю витрат, ресурсозбереженням і значним нагромадженням коштів для активізації інвестиційної діяльності та структурної реорганізації економіки;
- спрямованість на прогресивну структуру регіональної економіки з високою питомою вагою галузей, орієнтованих на задоволення потреб споживчого сектора економіки;
- розвиненість недержавного сектора економіки, зокрема підприємницьких структур.

До перспективних напрямів розвитку південних регіонів України можна віднести подальший розвиток таких галузей промисловості, як паливно-енергетична, чорна і кольорова металургія, хімічна, автомобільна, аерокосмічна промисловість, важке машинобудування. У

найближчій перспективі здійснюватиметься комплексна реструктуризація та технічне переоснащення перспективних підприємств вугільної, металургійної, хімічної промисловості, машинобудування, енергетики, а також структурне реформування всього виробничо-територіального комплексу та збалансування розвитку базових галузей з реальними потребами економіки.

Разом з тим велика увага приділяється поліпшенню екологічної ситуації шляхом впровадження у виробництво безвідхідних і маловідхідних технологій, перепрофілювання окремих підприємств, рекультивації порушених земель.

Структурна перебудова спрямовуватиметься на технічне переоснащення та підвищення ефективності роботи підприємств таких галузей, як тракторне і сільськогосподарське машинобудування, автомобільна, електронна, електротехнічна та харчова промисловість. Збільшуватимуться обсяги власного видобутку газу, нафти та продуктів їх переробки.

Також здійснюватиметься конверсія частини виробничих потужностей підприємств військово-промислового комплексу, орієнтованих на випуск цивільної продукції. Поряд з цим поглиблюватиметься спеціалізація сільськогосподарського виробництва, підвищуватиметься його товарність та ефективність, інтенсивно розвиватимуться переробні галузі. Регіони більш ефективно використовуватимуть наявний науково-технічний потенціал та переваги прикордонного розташування.

В інших регіонах України структурні зрушення в економіці спрямовуватимуться на посилення її соціальної орієнтації, забезпечуватиметься прискорений розвиток АПК, сфери послуг, харчової і легкої промисловості, а також машинобудівних галузей – авіабудування, сільськогосподарського машинобудування, радіотехніки й електроніки. Здійснюватиметься реконструкція та технічне переоснащення підприємств хімічної промисловості, розвиток наукоємних виробництв на основі науково-технічного і кадрового потенціалу України.

Окремою проблемою є фінансування соціально-економічного розвитку регіонів. Місцеві доходи не створюють необхідної бази для належного виконання місцевими органами влади своїх функцій. Тому місцевим радам гарантовано право на включення до власного бюджету частини встановлених загальнодержавних доходів. Також у разі неможливості покриття своїх першочергових потреб за рахунок власних та закріплених і регулюючих доходів можуть застосовуватись методи бюджетного регулювання. У світовій практиці відомі такі методи бюджетного регулювання: відсоткові відрахування від територіальних надходжень загальнодержавних податків і зборів, а також дотація, субвенція, субсидія і бюджетна позика. Досить велику частку доходів – майже 75-85% місцевих бюджетів – зараз становлять так звані регулюючі доходи. Законодавчо закріплено право органів місцевого самоврядування на фінансову підтримку з бюджету вищого рівня.

У 2000 р. для забезпечення своєчасності й пропорційності перерахування дотацій місцевим бюджетом у складі Держбюджету було створено фонд дотацій цього бюджету, джерелами фінансування якого є певна частка надходжень від ПДВ та частка стягнень, що надходять до нього з місцевих бюджетів. Щороку Міністерство фінансів України змінює не лише розмір місцевих бюджетів, а й правила їх виконання. Призначені дотації або не надаються зовсім, або значно зменшені порівняно з плановими. Як наслідок, місцеві фінансові органи не можуть належно забезпечувати кошторис і змушені проводити взаємозаліки, оскільки ніколи достеменно невідомо, чи будуть дотації. До методів бюджетного регулювання належать також субвенції, субсидії, які застосовуються для збалансування місцевих бюджетів, зміцнення доходної бази.

У **третьому розділі** – *“Удосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону”* – вказано пріоритетні напрями розвитку регіону, впроваджено нові технології управління регіональним розвитком, розроблено концепцію державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Визначено, що проблеми розвитку регіонів є складними і погано структурованими. Виходячи з цього запропоновано структуру процесу програмно-цільового управління розвитком регіону. Її можна реалізувати в чотири етапи. На першому етапі застосовується стандартна схема дослідження, що задається “деревом цілей”. На другому етапі розробляється прогностична модель соціально-економічного розвитку регіону. На цьому етапі прогноуються окремі соціально-економічні показники. На третьому етапі проводиться діагностування, яке дає змогу виявити характер залежностей між параметрами системи й уточнити чинники досягнення цілей, оцінити загальний обсяг наявних резервів і завдяки цьому – досяжність цілей. У процесі діагностування розкриваються вузькі місця у функціонуванні регіональної системи та управлінні нею, характеризується рівень розвитку регіону. Четвертим етапом є розробка інформаційної структури системи управління, якою завершується впровадження цільової програми розвитку.

Нові управлінські підходи передбачають застосування непрямих впливів на регіональний розвиток через створення умов для розвитку бізнесу. Одним з них є кластерний підхід. (Кластер являє собою мережу постачальників, виробників, споживачів, елементів промислової інфраструктури, дослідних інститутів, взаємопов’язаних у процесі створення доданої вартості.) Цей підхід базується на урахуванні позитивних синергетичних ефектів регіональної агломерації, тобто близькості споживача і виробника, мережевих ефектів та дифузії знань і умінь за рахунок міграції персоналу і виділення бізнесу. Регіональний економічний розвиток на основі стимулювання кластерів передбачає ініціативу і спільні зусилля представників бізнесу, адміністрацій регіону та податкової служби. Яскравим прикладом цього є кластер, який сформувався навколо великих металургійних комбінатів (Дніпропетровська, Донецька області), які співпрацюють з гірничо-збагачувальними комбінатами – постачальниками сировини й супутніх матеріалів. Наявність розвиненої системи супутнього бізнесу (сервіс, консультації тощо) дає змогу істотно знизити витрати на створення нових виробничих, науково-дослідних та інших структур у рамках кластера і підвищити конкурентоспроможність уже існуючих. Адміністрації повинні сприяти створенню кластерів навколо основних рушіїв регіонального бізнесу. У цьому разі великі компанії відіграють роль ядра кластера, а малий і середній бізнес, який розвивається навколо них прискореними темпами, стає платником податків з особливим статусом, наповнювачем бюджету й основним джерелом розвитку території. Завдання держави полягає у формуванні комфортного середовища для кластерів щодо їх взаємодії з фіскальними органами.

Запропоновано структурований механізм, що відображає фінансові потоки, які проходять у регіоні. Формалізований механізм фінансових потоків у дисертаційній роботі наведений у вигляді моделі, що враховує:

- наглядову діяльність обласної державної адміністрації;
  - кластеризацію регіону, що передбачає поєднання фінансово-кредитних установ (фінансовий капітал); виробничих підрозділів (промисловий капітал); торговельно-комерційних (збутових) організацій і транспорту (торговельний капітал);
- здатність кожного кластеру здійснювати діяльність:

а) з підтримки виробництва (діяльності) за рахунок власних фінансових можливостей: випуску акцій на продаж, їх реалізації; підтримки технічного стану устаткування, рівня випуску промислової продукції, шляхом організації стабільних зв’язків з постачальниками, експлуатації застарілого устаткування для випуску основної продукції, надання послуг для реалізації цієї продукції; організації торгівлі, спрямованої на поповнення коштів самих промислових підприємств, організації маркетингових досліджень ринку;

б) з розширення масштабів діяльності (виробництва) із залученням короткострокових кредитів: виділення кредитів на виробництво, одержання проміжних виплат як результатів процесу промислового виробництва, виплат від кредиту внаслідок експлуатації устаткування, а також частки виплат за кредит від організації обслуговування; технічного переозброєння застарілого устаткування за рахунок залучених кредитів і зв’язків з постачальниками

необхідних ресурсів, виробництва промислової продукції на такому устаткуванні, його експлуатації, організації реалізації продукції, випущеної на цьому устаткуванні, використання залучених коштів на організацію нових маркетингових досліджень; встановлення зв'язків з основним виробником, постачання споживачам сировини, що призначається для виробничої діяльності, одержання доходів від організації технічного обслуговування, а також від продажу, одержання і використання прибутку від правильно організованої маркетингової діяльності;

в) з розширення виробництва, пов'язаного з упровадженням прогресивних технологій і виготовленням наукоємної конкурентоспроможної продукції: інвестування випуску нової перспективної продукції, одержання прибутку від процесу експлуатації устаткування, одержання і використання прибутку від реалізації нової продукції; виробництво наукоємної продукції, використання прибутку від реалізації нової продукції, досягнення величини прибутку, що співвідноситься з надприбутком у результаті реалізації інноваційної інвестиційної програми; використання кредиту на придбання сировини й устаткування для організації виробництва нової продукції, використання прибутку від експлуатації нової продукції в комерційних цілях, одержання прибутку від реалізації нової продукції.

Розроблена модель дає можливість представити господарські процеси, що здійснюються в регіоні, в єдиному вартісному вимірі, а також контролювати: доцільність фінансування господарської діяльності у процесі реалізації інвестиційних й інноваційних проектів, результативність діяльності кожного кластера в процесі досягнення цілей регіону, діяльність обласної державної адміністрації щодо забезпечення цілеспрямованості фінансових потоків, спрямованих на забезпечення досягнення національних, державних і галузевих цілей при реалізації науково-технічних і соціально-економічних програм.

У дисертації застосовано сучасні методики оцінювання цілей розвитку. Серед них слід виділити метод аналізу ієрархій. Запроваджено модифікацію методу ПАТТЕРН (МД ПАТТЕРН), сутність якого полягає у визначенні вагомості критерію *K_{vi}* за методом Дельфі, а експертні оцінки *S_{ij}* встановлюються через нормування методом Черчмена - Акоффа. З огляду на це пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку Запорізької області є підвищення рівня життя населення завдяки поліпшенню соціального забезпечення і соціального захисту шляхом формування регіональних програм розвитку.

На підставі введених статистичних даних були складені прогнози валового випуску і національного доходу на період з 2005-2019 рр. Визначено, що основною метою державної політики області на найближчу перспективу може бути підвищення рівня життя за рахунок перерозподілу валового доходу на користь невиробничого нагромадження і споживання. При цьому на соціальні потреби в період 2005-2009 рр. необхідно спрямувати 94,04% валового доходу, або 63189,41 млн грн; у період 2009-2013 рр. – 89,75% валового доходу, або 35657,09 млн грн; у період 2014-2018 рр. – 93,70% валового доходу, чи 67707,64 млн грн.

Для проведення органами державної влади в Запорізькому регіоні ефективної політики, спрямованої на підвищення рівня життя, пропонується реалізація таких програм у порядку їх першочерговості: “Розвиток соціального обслуговування родини і дітей”, “Житлова програма”, “Вакцинація”, “Соціальна підтримка інвалідів, у тому числі військової служби”, “Оздоровлення екологічної обстановки”, “Розвиток освіти”, “Розвиток соціального обслуговування родини і дітей”, “Діти-сироти”, “Обдаровані діти”, “Соціальний розвиток села”.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведені теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом визначення

теоретичних підходів, оцінювання діяльності місцевих органів влади, обґрунтування цілей та пріоритетних напрямів розвитку регіону, розробки концепції державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону. Отримані в процесі дослідження результати підтвердили покладену в його основу гіпотезу, а їх узагальнення дає змогу сформулювати висновки і внести пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення.

1. Вивчення наукових праць з проблем державного регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні свідчить, що вибрані методологічні підходи забезпечують комплексний аналіз функціонування державних інститутів у цій сфері. Однак, незважаючи на велику кількість наукових публікацій, ця проблема розглядалася в них фрагментарно, нескоординовано, що зумовлювалося соціально-політичними та економічними обставинами. Теоретичні і концептуальні розробки науковців присвячені лише окремим аспектам досліджуваної проблеми: закладено основи програмно-цільового підходу до регулювання ринкового господарства; досліджено ефективні методи управління; розвинуто теорію соціально-економічного управління регіонами; застосовано комплексний підхід до вирішення проблеми ефективного державного регулювання регіонального розвитку.

Тому перспективними напрямками подальших досліджень стосовно теми дисертації визначено: проведення системного наукового аналізу змісту, особливостей та системи державного управління регіональним розвитком в Україні; встановлення чітких, єдиних і загальноприйнятих критеріїв і процедур оцінювання конкретного державного регуляторного втручання, аналогічних процедур економічного оцінювання; розробка моделі поєднання регуляторних переваг ринку і держави.

2. Державна регуляторна політика на регіональному рівні розглянута як певний набір різних пар методичних впливів: заборони й дозволу, примусу і заохочення, покарання й винагороди, спонукання і стримування, зацікавлення й пригнічення. Система регіонального розвитку передбачає оперативність і гнучкість прийняття управлінських рішень. Її запропоновано реалізувати в Концепції економічного і соціального розвитку регіону, що є синтетичним документом і поєднує у собі головні ознаки генеральних схем розвитку регіонів і традиційних планів економічного і соціального розвитку.

3. Визначено узагальнюючий критерій, що оцінює ефективність регулюючих впливів – рівень умов соціально-економічного розвитку регіону. Він являє собою сукупність кількісних і якісних показників, що характеризують умови розвитку населення. Сформована система показників, що оцінюють їх рівень з кількісного і якісного боку, яка розподілена на такі складові: здоров'я, працю, освіту, культуру, житлові й інші умови.

Такі показники були розраховані у Запорізькій, Дніпропетровській і Донецькій областях. Установлено, що рівень державного регулювання соціально-економічного розвитку найнижчий серед трьох регіонів у Запорізькій області, а найвищий – у Донецькій, що свідчить про необхідність вжиття першочергових заходів саме у Запорізькій області.

4. Україна задекларувала справедливу ефективну соціальну політику, яка потребує систематичного обґрунтування. Пропонується сприймати соціальне управління в прагматичному розумінні – як сукупність дій, спрямованих на оптимізацію споживання життєвих благ за критерієм відповідності економічним результатам. Це споживання включає у себе дві складові: споживання суспільних (безкоштовних) благ (держава замовляє й оплачує їх виробництво та розподіляє їх між регіонами і соціальними групами); споживання індивідуальних (платних) благ (держава створює умови для їх виробництва і споживання).

5. Обґрунтовано, що проблеми розвитку регіонів є складними і погано структурованими. Виходячи з цього запропоновано структуру процесу програмно-цільового управління розвитком регіону. Її можна реалізувати в чотири етапи. Перший передбачає стандартну схему дослідження, що задається “деревом цілей”. На другому етапі розробляється прогностична модель соціально-економічного розвитку регіону і прогнозуються окремі соціально-економічні показники. На третьому етапі проводиться діагностування, яке дає змогу виявити характер залежностей між параметрами системи і уточнити умови досягнення

цілей, оцінити загальну величину наявних резервів і завдяки цьому – досяжність цілей. Четвертим етапом є розробка інформаційної структури системи управління, якою завершується впровадження цільової програми розвитку.

6. Нові управлінські підходи передбачають застосування непрямих методів впливу на регіональний розвиток на основі стимулювання розвитку кластерів, що передбачає ініціативу і спільні зусилля представників бізнесу, адміністрацій регіону та податкової служби. Роль держави полягає у формуванні комфортного середовища для кластерів щодо їх взаємодії з фіскальними органами.

Запропоновано структурований механізм, що відображає фінансові потоки, які відбуваються в регіоні. Формалізований механізм фінансових потоків у дисертаційній роботі представлений у вигляді моделі, що враховує три кластери, які включають: фінансово-кредитні установи (фінансовий капітал); виробничі підрозділи (промисловий капітал); торговельно-комерційні (збутові) організації і транспорт (торговельний капітал).

Розроблена модель дає можливість представити господарські процеси, що здійснюються в регіоні, у єдиному вартісному вимірі; контролювати доцільність фінансування господарської діяльності у процесі реалізації інвестиційних та інноваційних проектів, результативність діяльності кожного кластера в процесі досягнення цілей регіону; а також діяльність обласної державної адміністрації щодо забезпечення цілеспрямованості фінансових потоків стосовно досягнення національних, державних та галузевих цілей у процесі реалізації науково-технічних і соціально-економічних програм.

7. У дослідженні встановлено, що соціально-економічний розвиток держави нерозривно пов'язаний з розвитком її окремих регіонів. Запропоновано такі практичні рекомендації органам державної влади щодо підтримки соціально-економічного розвитку регіонів:

- для південних регіонів України: розробка заходів з розвитку паливно-енергетичної промисловості, чорної і кольорової металургії, хімічної, автомобільної, аерокосмічної промисловості, важкого машинобудування (поліпшення екологічної ситуації шляхом впровадження у виробництво безвідхідних і маловідхідних технологій, перепрофілювання окремих підприємств, рекультивациі порушених земель);

- для інших регіонів України: посилення соціальної орієнтації, прискорений розвиток АПК, сфери послуг, харчової і легкої промисловості, а також машинобудівних галузей – авіабудування, сільськогосподарського машинобудування, радіотехніки й електроніки (реконструкція та технічне переоснащення підприємств хімічної промисловості, розвиток наукоємних виробництв на основі науково-технічного і кадрового потенціалу України).

- удосконалити систему фінансування регіонів: встановити правила формування дохідної частини бюджетів міст та районів (з метою планомірного фінансування заробітної плати для міст та районів пропонується залишати не менш ніж 40% прибуткового податку з громадян); досягти розподілу видатків на виконання делегованих та власних повноважень (на виконання власних повноважень рекомендовано виділяти надходження від податків, на спрямування яких місцева влада має найбільший вплив – плата за землю, місцеві податки і збори, кошти від приватизації); запровадити фіксування надходжень із загальнодержавних податків і зборів;

- підвищити рівень життя населення шляхом поліпшення соціального забезпечення і соціального захисту за допомогою формування регіональних програм розвитку.

Отже, регулювання соціально-економічного розвитку регіону є засобом впливу держави на розвиток окремих галузей економіки, поліпшення соціального забезпечення і соціального захисту населення з метою підвищення його рівня життя. Система регулювання соціально-економічного розвитку регіону потребує подальшого вдосконалення, чому сприятиме впровадження запропонованих у дисертації рекомендацій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Занфіров В.А. Впровадження нових технологій управління регіональним розвитком // Вісн. НАДУ – 2005. – № 3. – С. 311-316.
2. Занфіров В.А. Регулювання розвитку виробництва на регіональному рівні // Економіка та держава.– 2005. – № 10. – С. 34-36.
3. Занфіров В.А. Розвиток процесів регіоналізації в Україні // Економіка та держава.– 2005. – № 11. – С. 73-76.
4. Занфіров В.А. Становлення державної регіональної політики в Україні // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХРІДУ НАДУ “Магістр”, 2006. – №3 (12). – С. 36-44.
5. Занфіров В.А. Державне регулювання соціально-економічної сфери // Держава та регіони. – 2004. – № 2. – С. 43-47. – (Сер.: “Держ. упр.”).
6. Занфіров В.А. Соціально-економічні аспекти подолання кризи у сфері зайнятості населення // Держава та регіони. – 2005. – № 1. – С. 41-46. – (Сер.: “Держ. упр.”).
7. Занфіров В.А. Екологізація державного та регіонального розвитку // Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Д.: Наука і освіта, 2005. – Т. 6. – С. 9-11.
8. Занфіров В.А. Одержавленість економічної системи // Дні науки: Зб. тез доп.: В 3 т. / Гуманітар. ун-т “ЗІДМУ”, 27-28 жовт. 2005; Ред.кол. В.М.Огаренко та ін. – Запоріжжя: ГУ “ЗІДМУ”, 2005. – Т. 2. – С. 30-31.
9. Занфіров В.А. Соціально-економічні аспекти подолання кризи у сфері зайнятості населення // Наука та інновації – 2005: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Т. 12. Економічні науки. – Д.: Наука і освіта, 2005. – С. 19-20.

АНОТАЦІЇ

Занфіров В.А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національна академія державного управління при Президентові України. – Київ, 2006.

У дисертації розроблені теоретичні, методологічні та прикладні засади соціально-економічного розвитку регіону як складової державного регулювання економіки, обґрунтована державна регіональна політика в Україні.

Проведено системний аналіз наукової літератури українських і зарубіжних дослідників щодо державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону. Уточнено сутність поняття “державна регуляторна політика”, яке реалізується в концепції розвитку регіону. Визначено узагальнюючий критерій, з допомогою якого оцінюється ефективність регулюючих впливів на рівні регіону. Розкрито особливості соціальної політики України через сприйняття соціального управління як сукупності дій, спрямованих на оптимізацію споживання життєвих благ. Удосконалено структуру процесу програмно-цільового управління розвитком регіону. Запропоновано непрямі методи впливу на регіональний розвиток на основі стимулювання розвитку кластерів. Розроблено науково-практичні

рекомендації з розвитку регіонів України, удосконалення системи їх фінансування та формування регіональних соціально-економічних програм.

Ключові слова: державне регулювання, державна регуляторна політика, регіональне управління, соціально-економічний розвиток.

Занфиров В.А. Государственное регулирование социально-экономического развития региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Национальная академия государственного управления при Президенте Украины. – Киев, 2006.

В диссертации разработаны теоретические, методологические и прикладные основы социально-экономического развития региона как составляющей государственного регулирования экономики, обоснована государственная региональная политика в Украине.

Определен обобщающий критерий, оценивающий эффективность регулирующего влияния – уровень условий социально-экономического развития региона. Он представляет собой совокупность количественных и качественных показателей, которые характеризуют условия развития населения. Сформирована система показателей, оценивающих их уровень с количественной и качественной стороны, которая разделена на составляющие: здоровье, труд, образование, культура, жилищные и другие условия.

Украина задекларировала эффективную социальную политику, которая требует систематического обоснования. Предлагается воспринимать социальное управление с прагматической точки зрения – как совокупность действий, направленных на оптимизацию потребления жизненных благ согласно критерию соответствия экономических результатов. Это потребление включает в себя две составляющие: потребление общественных (бесплатных) благ (государство заказывает и оплачивает их производство, а также распределяет их между регионами и социальными группами); потребление индивидуальных (платных) благ (государство создает условия для их производства и потребления).

Для южных регионов Украины перспективным является последующее развитие топливно-энергетической промышленности, черной и цветной металлургии, химической, автомобильной, аэрокосмической промышленности, тяжелого машиностроения. Вместе с тем большое внимание уделяется улучшению экологической ситуации путем внедрения в производство безотходных и малоотходных технологий, перепрофилирования отдельных предприятий.

В других регионах Украины структурные сдвиги в экономике будут направлены на усиление ее социальной ориентации, обеспечение ускоренного развития АПК, сферы услуг, пищевой и легкой промышленности, а также машиностроительных отраслей – авиастроения, сельскохозяйственного машиностроения, радиотехники и электроники. Будет осуществляться реконструкция и техническое перевооружение предприятий химической промышленности, развитие наукоемких производств на основе научно-технического и кадрового потенциала Украины.

Местные доходы не создают необходимой базы для надлежащего выполнения местными органами власти всех функций, поэтому местным советам гарантировано право на включение в собственный бюджет части установленных общегосударственных доходов. Предложены меры по усовершенствованию системы финансирования регионов: установление правил формирования доходной части бюджетов городов и районов; распределение расходов на выполнение делегированных и собственных полномочий.

Определено, что проблемы развития регионов являются сложными и плохо структурированными. Исходя из этого предложена структура процесса программно-целевого управления развитием региона. Ее можно реализовать в четыре этапа. Первый

предусматривает стандартную схему исследования, которая задается “деревом целей”. На втором этапе разрабатывается прогностическая модель социально-экономического развития региона, прогнозируются отдельные социально-экономические показатели. На третьем этапе проводится диагностирование, которое позволяет выявить характер зависимостей между параметрами системы и уточнить факторы достижения целей, оценить общую величину имеющихся резервов и благодаря этому – достижимость целей. Четвертым этапом является разработка информационной структуры системы управления, которой завершается внедрение целевой программы развития.

Разработаны новые управленческие подходы посредством создания условий для развития бизнеса. Одним из них является кластерный подход. Региональное экономическое развитие на основе стимулирования кластеров предусматривает инициативу и общие усилия представителей бизнеса, администраций региона и налоговой службы. Роль государства заключается в том, что оно должно формировать благоприятную среду для кластеров относительно их взаимодействия с фискальными органами.

На основании применения современных методик оценивания целей развития, приоритетных направлений социально-экономического развития Запорожской области определены направления повышения уровня жизни населения посредством улучшения социального обеспечения и социальной защиты с помощью формирования региональных программ развития. Для проведения государственными органами власти в Запорожском регионе эффективной политики, направленной на повышение уровня жизни, предлагается реализация таких программ в порядке их первоочередности: “Развитие социального обслуживания семьи и детей”, “Жилищная программа”, “Вакцинация”, “Социальная поддержка инвалидов, в том числе военной службы”, “Оздоровление экологической обстановки”, “Развитие образования”, “Развитие социального обслуживания семьи и детей”, “Дети-сироты”, “Одаренные дети”, “Социальное развитие села”.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственная регуляторная политика, региональное управление, социально-экономическое развитие.

Zanfirov V.A. State adjusting of socio-economic development of region. – It is Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of sciences from state administration after speciality 25.00.02 are mechanisms of state administration. it is the National academy of state administration at President of Ukraine. it is Kiev, 2006.

In dissertation theoretical, methodological and applied principles of socio-economic development of region are developed as a constituent of the state adjusting of economy, public regional policy in Ukraine.

The analysis of the systems of scientific literature of the Ukrainian and foreign researchers is conducted in relation to the state adjusting of socio-economic development of region. Essence of concept is specified “public regulator policy”, which will be realized in conception of development of region. Certainly summarizing a criterion with the help of which efficiency of the regulative influencing is estimated at the level of region. The features of social policy of Ukraine are exposed through perception of social management as aggregates of actions, directed on optimization of consumption of the vital blessings. The structure of process of management by objectives development of region is improved. The indirect methods of influence are offered on regional development on the basis of stimulation of development of clusters. Science-praktycal recommendations are developed from development of regions of Ukraine, improvement of the system of their financing and forming of the regional socio-economic programs.

Key words: state adjusting, public regulator policy, regional management, socio-economic development.